

Povzetki predstavitev Posveta Komisije za enake možnosti na področju znanosti

9. marec 2020 ZRC SAZU, Novi trg 2, Ljubljana

Prezrte dimenzije spola v znanstvenih raziskavah

Dr. Gregor Majdič, Veterinarska fakulteta UL in Medicinska fakulteta UM:

Vloga spola v bioloških raziskavah

Biološke razlike med spoloma se kažejo ne le v razlikah v strukturi in delovanju spolnih organov, temveč v številnih drugih delih telesa. V preteklih letih je bilo ugotovljeno, da so razlike med spoloma v možganih, v jetrih, v delovanju imunskega sistema in različnih drugih organskih sistemih. Te razlike vodijo v razlike v pogostnosti pojavljanja določenih bolezni med moškimi in ženskami, v razlike v bolezenskih znakih določenih bolezni, pa tudi v delovanju zdravil. Zaradi tega je nujno potrebno poznati biološke razlike med spoloma in bi jih morali v biomedicinskih raziskavah dosledno upoštevati.

Dr. Mateja Ratej, ZRC SAZU:

Abortus mariborske tkalke kot 'gospodinjska' tema zgodovinopisja

V kazenskih spisih obdobja med svetovnima vojnama, iz katerih črpam gradivo za svoje raziskave, je mesto ženske jasno določeno in prepričljivo odraža razmerja med spoloma v tedanji slovenski družbi. Ženska je osumljenka/obtoženka/obsojenka kot tista, ki je ilegalno opravila splav, kot detomorilka ali vlačuga. O njeni usodi po vsej sodni in oblastni vertikali na čelu s kraljem odločajo moški, saj ženske pred drugo svetovno niso mogle opravljati poklica sodnice, odvetnice ali tožilke. Vse to je raziskovalcem, ki se posvečajo zgodovini prve polovice 20. stoletja, znano in razumljivo. A paradoks, ki nakazuje, kako globoko patriarhalna razmerja med spoloma kljub deklarirani enakopravnosti spolov še zmeraj definirajo družbeno stvarnost, govori o tem, da danes zgodovino družbene zapostavljenosti ženskega spola odpirajo skoraj izključno zgodovinarke, kar to tematiko v zgodovinopisju uvršča med 'gospodinjsko' temo, čeprav v temeljih razgalja družbeno drobovje v času in prostoru.

Dr. Nada Kraševac, Kemijski inštitut:

Glivne okužbe in spol - gliv, gostiteljev, poskusnih osebkov protiglivnih učinkovin in raziskovalcev

Namen prispevka je razprava o vključenosti spola na štirih različnih ravneh med preiskovanjem glivih okužb pri ljudeh. Na prvi pogled raziskave gliv nimajo nič skupnega z vključevanjem dimenzije spola v raziskave. Vendar, ko skušamo razmišljati bolj poglobljeno, lahko ugotovimo, da je pri glivih okužbah spol vključen na več ravneh: na ravni gliv, gostiteljev, udeležencev, vključenih v preizkušanje delovanja protiglivnih zdravil, in raziskovalcev. Ali spremenljivko spola v te študije dovolj vključujemo?

Dr. Senja Pollak, Inštitut Jožef Stefan:

Dimenzija spola v računalniškem jezikoslovju

Jezikovni korpusi, ki vsebujejo besedila iz medijskih publikacij, spleta, družbenih omrežij, itd. odražajo reprezentacijo spolov v družbi, vključno s potencialnimi pristranostmi, stereotipi in družbenimi neenakostmi. Na področju obdelave naravnega jezika so metode globokega učenja in nove predstavitve v obliki besednih vektorskih vložitev omogočile velik napredek pri nalogah s področja analize besedil in hkrati omogočile nove raziskave tudi na področju reprezentacije spolov. Po drugi strani pa so algoritmi, ki so naučeni na jezikovnih korpusih tisti, s katerimi se pristranosti reproducirajo in odražajo v vrsti aplikacij (analiza sentimenta, označevanje koreferenc, strojno prevajanje, ...). V novejših raziskavah se zato avtorji posvečajo tudi metodam za zmanjševanje pristranosti v učnih podatkih in algoritmihi.

Dr. Aleš Završnik, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani:

Kako avtomatizacija družbenega nadzora perpetuira spolne neenakosti?

Nobena pora našega življenja ne uide več statistični optimizaciji oz. algoritmičnemu vladanju ("algorithmic governmentality"). Nove tehnologije strojnega učenja, t.i. »umetna inteligenca« na podlagi velike količine osebnih in neosebnih podatkov (»velikega podatkovja«), ki jih puščamo kot digitalne sledi tekom vsakodnevnih opravkov, oblikujejo osebne profile in družbene kategorije. Tehnologije »umetne inteligence« uporabljene v družbenih sistemih, ki določajo naše pravice in obveznosti, in tudi širše, življenjske možnosti in priložnosti delavcev in potrošnikov, iz različnih razlogov, ki bodo predstavljeni, pogosto perpetuirajo obsoječe porazdelitve družbene moči, vključno po ločnici družbenega spola. Konkretno, na primer naše možnosti in priložnosti v življenju določajo: 1. oglasi za službe, ki jih vidimo (ali ne) na spletu (npr. spletni brskalniki prikazujejo ženskam slabše plačane službe), 2. sistemi za ocenjevanje kreditne sposobnosti (npr. v ZDA je bilo dokazano, da ženske prejemale slabše kreditne ocene, če so samske), in 3. nekateri programi umetne inteligence za napovedovanje kriminalnega recidiviza, ki dokazano vsebujejo spolne (rasne idr.) pristranosti. Razumevanje in priznavanje (ne)legitimnosti obojega – obstoječih družbenih ločnic po spolu na eni strani in predsodkov in diskriminacije, ki jo hote ali ne hote, vsebujejo nove tehnologije »umetne inteligence« na drugi strani, je težak transdisciplinarni izziv naslednjih desetletij.

Dr. Nina Hlebec, dr. Veronika Zavratnik, dr. Argene Superina & dr. Nina Cvar, Fakulteta za elektrotehniko UL:

Kaj počno družboslovke in humanistke na Fakulteti za elektrotehniko?

V okviru Laboratorija za telekomunikacije na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani deluje tudi skupina raziskovalcev in raziskovalk, ki se ukvarjajo z razvojem na področju digitalizacije različnih panog in sektorjev, predvsem na podežlju. Čeprav delujemo pod okriljem Fakultete za elektrotehniko, kjer večina raziskav poteka na področju tehnike in tehnologije, v naši skupini digitalne tehnologije razumemo zlasti kot orodje, ki pomaga pri tem, da čim bolj ustrezno in učinkovito obravnavamo potrebe ljudi ter izboljšamo kakovost

dela in življenja na različnih področjih. Glede na to, da sta človek in svet okoli njega večdisciplinarna, verjamemo, da mora biti tudi ekipa, ki se ukvarja s takšnimi izzivi raznolika ter več- oziroma interdisciplinarna. Predstaviti želimo, kdaj in zakaj smo se sploh odločili k sodelovanju povabiti raziskovalke in raziskovalce iz drugih, tipično netehniških ved. Predvsem pa želimo predstaviti, zakaj so raziskovalke s področij humanistike in družboslovja nepogrešljive članice ekipe.